

АНОТАЦІЯ

Кондратенко А.П. Когнітивні та емоційні порушення у хворих на цукровий діабет II типу: чинники ризику, клінічні прояви, методи корекції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю 222 «Медицина», спеціалізація Харків, 2023. Захист відбудеться в Харківському національному медичному університеті.

Мета роботи: на основі вивчення клініко-психопатологічних та патопсихологічних особливостей когнітивних та емоційних порушень у хворих на цукровий діабет II типу, розробити персоналізовану систему їх комплексної терапії та профілактики та оцінити її ефективність.

Для досягнення поставленої мети, за умови інформованої згоди з дотриманням принципів біоетики та деонтології на базі ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Я. Данилевського НАМН України» проведено комплексне обстеження 109 хворих на цукровий діабет II типу середнього та важкого ступеня важкості (52 жінки та 57 чоловіків) у віці $35,9 \pm 10,1$ років.

Основну групу склали 65 хворих на цукровий діабет II типу, середньої важкості та важкої форми, які окрім стандартного лікування за клінічними протоколами проходили розроблену психотерапевтичну програму, у контрольну групу увійшли 44 пацієнти, які отримували стандартну терапію за клінічними протоколами.

Встановлено, що у обстежених хворих із цукровим діабетом відмічаються легкі і помірні когнітивні порушення, які проявляються скороченням обсягу вербальної пам'яті, зниженням швидкості лічильних операцій, незначними труднощами в орієнтуванні та нерізким падінням показників перцептивно-гностичної сфери, зниженням концентрації уваги та запам'ятовування отриманої інформації, вираженою реакцією психічної втоми.

Розвиток когнітивної дисфункції при цукровому діабеті був поєднаний із порушеннями в емоційно-вольовій сфері та формуванням тривожного і депресивного синдромів.

Емоційні розлади у хворих на цукровий діабет представлені тривожним (33,4% чоловіків та 35,2% жінок), депресивним (26,6% та 33,1% хворих відповідно), астено-іпохондричним (27,3% чоловіків та 19,1% жінок), істероформним (12,7 та 12,6% відповідно) варіантами психопатологічної симптоматики.

Базуючись на отриманих в ході роботи даних про клінічні, психопатологічні та патопсихологічні особливості емоційних та легких і помірних когнітивних розладів у хворих на цукровий діабет II типу була розроблена та апробована комплексна персоніфікована система корекції когнітивних та емоційних розладів при цукровому діабеті складається 4 етапів: діагностичного, терапевтичного, реабілітаційного та динамічного спостереження та включала методи фармакотерапії, психотерапії та психоосвіти.

На тлі проведення розробленої програми комплексної корекції та профілактики емоційних та когнітивних розладів у хворих на цукровий діабет відзначено позитивна динаміка психопатологічної симптоматики, відмічається швидка редукція тривожної, депресивної, іпохондричної симптоматики, підвищення психофізіологічної активності, покращення когнітивного статусу та підвищення ефективності стрес-долаючої поведінки

Проведене 1,5 річне катamnестичне дослідження підтвердило ефективність розробленої терапевтичної програми

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше на основі системного підходу вивчено клініко-психопатологічні особливості емоційних та когнітивних розладів у хворих на цукровий діабет II типу.

Виділено тривожний, депресивний, астено-іпохондричний та істероформний варіанти психопатологічної симптоматики в клінічній картині емоційних розладів у хворих на цукровий діабет.

Встановлено наявність легких (51,2% обстежених чоловіків та 49,8% жінок) або помірних (49,8% та 50,3% відповідно) когнітивних порушень за методикою MMSE та за Адденбрукською шкалою оцінки пізнавальних здібностей; зниження здатності до концентрації уваги та погіршення роботи оперативної пам'яті у хворих на цукровий діабет II типу.

Розроблена та апробована комплексна персоніфікована система корекції когнітивних та емоційних розладів при цукровому діабеті, яка складається 4 етапів: діагностичного, терапевтичного, реабілітаційного та динамічного спостереження та передбачає використання фармакотерапії, психотерапевтичних та психосоціальних програм.

Розроблена патогенетично обґрунтована персоніфікована програма психотерапевтичної корекції емоційних та когнітивних розладів у хворих на цукровий діабет яка включає поетапне використання раціональної, особистісно - орієнтованої та когнітивно-поведінкової психотерапії, когнітивного тренінгу, біосугестивної терапії з обов'язковим використанням психоосвітніх втручань на усіх етапах терапевтичного процесу.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає у поліпшенні якості надання медичної допомоги хворим на цукровий діабет II типу.

Розроблена психотерапевтична програма у комплексній терапії емоційних та когнітивних розладів яка включає 4 етапи: встановлення терапевтичного альянсу (5-6 індивідуальних сеансів, протягом 3 тижнів), активної терапії, (5-6 індивідуальних та 8-12 групових занять протягом дев'яти тижнів), підтримуючої терапії (4-6 індивідуальних занять та 6-8 групових протягом 8 тижнів), психопрофілактичний (психотерапевтичного супроводу хворого) (регулярні візити хворого з частотою 1 - 2 рази на місяць протягом 6 місяців).

Впровадження розробленої системи корекції та профілактики емоційних та когнітивних розладів у хворих на цукровий діабет II типу сприяє підвищенню якості надання медичної допомоги хворим на цукровий діабет II типу, підвищенню якості їхнього життя та психосоціального функціонування.

Отримані результати дисертаційного дослідження призначені для застосування у роботі психіатрів, медичних психологів, психотерапевтів, сімейних лікарів, лікарів ендокринологів інших фахівців, діяльність яких пов'язана з наданням медичної та психосоціальної допомоги хворим на цукровий діабет II типу, а також у навчальній підготовці кваліфікованих кадрів на етапі перед- та післядипломної освіти.

Результати дослідження впроваджено в практику роботи КНП «Тернопільська обласна комунальна клінічна психоневрологічна лікарня» ТОР; Центрі психологічно консультування Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського; Національному військово-медичному клінічному центрі «Головний військовий клінічний госпіталь» МО України; Навчально-науковому медичному комплексі «Університетська клініка» Харківського національного медичного університету; ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України»; КНП «Обласна клінічна наркологічна лікарня» ХОР; КНП «Дніпропетровська клінічна психіатрична лікарня» ДОР.

Отримані наукові результати використовуються в навчальному процесі на кафедрі психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи Харківського національного медичного університету МОЗ України та на кафедрі психіатрії, наркології і медичної психології Дніпровського державного медичного університету.

Ключові слова: емоційні розлади, когнітивні розлади, цукровий діабет, психотерапія, когнітивний тренінг, психоосвіта.

ANNOTATION

Kondratenko A.P. Cognitive and emotional disturbances in patients with type II diabetes mellitus: risk factors, clinical manifestations, methods of correction. – Qualifying scientific paper as a manuscript.

Thesis for competition of a scientific degree of Doctor of Philosophy, field of knowledge 22 “Health care”, specialty 222 “Medicine”, specialization “Psychiatry”. – Kharkiv National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine, Kharkiv, 2023. The defense will be held at the Kharkiv National Medical University.

Aim of the study: is to devise a customized approach to comprehensive therapy and prevention of cognitive and emotional disorders in patients with type II diabetes mellitus, and to assess its efficacy through the examination of clinical, psychopathological, and pathopsychological characteristics of cognitive and emotional disorders.

To achieve this goal, a comprehensive examination of 109 patients with type II diabetes mellitus was conducted. The patients had moderate to severe forms of disease (52 females and 57 males), aged 35.9 ± 10.1 years. The study was conducted under the condition of informed consent in compliance with the principles of bioethics and deontology on the basis of the State Institution "V.Y. Danilevsky Institute of Endocrine Pathology of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine".

The main group consisted of 65 patients with type II diabetes mellitus, with moderate and severe forms, who, in addition to standard treatment according to clinical protocols, underwent a developed psychotherapeutic program; the control group included 44 patients who received standard therapy according to clinical protocols.

It has been established that the examined patients with diabetes mellitus have mild to moderate cognitive impairment, which is manifested by a reduction in verbal memory, a decrease in the speed of counting operations, minor difficulties in orientation and a slight drop in the perceptual and diagnostic sphere, a decrease in concentration and memorization of information, and a pronounced reaction of mental fatigue.

The development of cognitive dysfunction in diabetes mellitus is combined with disorders in the emotional and volitional sphere and the formation of anxiety and depressive syndromes.

The development of cognitive dysfunction in diabetes mellitus was combined with disorders in the emotional and volitional sphere and the formation of anxiety and depressive syndromes.

Emotional disorders in patients with type 2 diabetes were represented by anxiety (33.4% of men and 35.2% of women), depression (26.6% and 33.1% of patients, respectively), astheno-hypochondriacal (27.3% of males and 19.1% of females), and hysteroform (12.7 and 12.6%, respectively) variants of psychopathological syndrome complexes.

The results of the investigation into the clinical, psychopathological and pathopsychological characteristics of emotional and cognitive disorders in patients with type 2 diabetes were used to develop and evaluate a comprehensive, personalized system for the correction of cognitive and emotional disorders in diabetes mellitus. It consisted of 4 stages: diagnostic, therapeutic, rehabilitation and dynamic observation. Including methods of pharmacotherapy, psychotherapy and psychoeducation.

Against the background of the developed program of complex correction and prevention of emotional and cognitive disorders in patients with diabetes mellitus, positive dynamics of psychopathological symptoms was noted, a rapid reduction of anxiety, depression, hypochondriacal symptoms, increased psychophysiological activity, improved cognitive status and increased efficiency of stress coping behavior was observed

A 1.5-year cathartic study confirmed the effectiveness of the developed therapeutic program.

Scientific novelty of the results. For the first time, the clinical and psychopathological features of emotional and cognitive disorders in patients with type II diabetes mellitus were studied on the basis of a systematic approach.

Anxious, depressive, astheno-hypochondriacal, and hysteroform variants of psychopathological symptoms in the clinical picture of emotional disorders in patients with diabetes mellitus were distinguished.

Presence of mild (51.2% of men and 49.8% of women) or moderate (49.8% and 50.3%, respectively) cognitive impairment according to the Mini-Mental State Examination (MMSE) and the Addenbrooke's Cognitive Examination (ACE-III); decreased ability to concentrate and impaired working memory in patients with type II diabetes mellitus was established.

Developed pathogenetically substantiated personalized program of psychotherapeutic correction of emotional and cognitive disorders in patients with diabetes, including step-by-step usage of rational, person-centered and cognitive-behavioral psychotherapy, cognitive training, biosuggestive therapy with mandatory use of psychoeducational interventions at all stages of the therapeutic process.

The practical significance of the obtained results. The practical importance of the results of the dissertation research lies in improving the quality of medical care for patients with type II diabetes. A psychotherapeutic program has been developed in the comprehensive therapy of emotional and cognitive disorders, which includes 4 stages: establishing a therapeutic alliance (5-6 individual sessions, over 3 weeks), active therapy (5-6 individual and 8-12 group sessions over nine weeks), supportive therapy (4-6 individual sessions and 6-8 group sessions over 8 weeks), and psychoprophylactic (psychotherapeutic support of the patient) (regular visits of the patient at a frequency of 1-2 times per month over a period of 6 months).

The implementation of the developed correction and prevention system of emotional and cognitive disorders in patients with type 2 diabetes contributes to improving the quality of medical care for these patients, enhancing their quality of life, and improving their psychosocial functioning. The results obtained from the dissertation research are intended for use in the work of psychiatrists, medical psychologists, psychotherapists, family physicians, endocrinologists, and other specialists whose activities are related to providing medical and psychosocial assistance to patients with type 2 diabetes, as well as in the training of qualified personnel at the pre- and postgraduate education stages.

Results of the study have been implemented in the practice of the Municipal Non-Profit Enterprise "Ternopil Regional Communal Clinical Psychoneurological Hospital" of the Ternopil Regional Council; Center for Psychological Counseling of I.

Horbachevsky Ternopil National Medical University; National Military Medical Clinical Center "Main Military Clinical Hospital" of the Ministry of Defense of Ukraine; Educational and Scientific Medical Complex "University Clinic" of Kharkiv National Medical University.

The obtained scientific results are used in the educational process at the Department of Psychiatry, Narcology, Medical Psychology and Social Work of Kharkiv National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine and at the Department of Psychiatry, Narcology and Medical Psychology of Dnipro State Medical University.

Keywords: emotional disorders, cognitive disorders, diabetes mellitus, psychotherapy, cognitive training, psychoeducation.